

การสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์

จตุรวิมล กิ่งวิฑูรย์พงศ์*

การสร้างสรรค (creation) ถือเป็นภารกิจสำคัญยิ่งของมวลมนุษยชาติที่ทุกชาติทุกภาษาทุกประเทศต่างให้ความสำคัญ เพราะการสร้างสรรคจะนำมาซึ่งความก้าวหน้าของประเทศชาติอย่างแท้จริง ภาวะการสร้างสรรคของทรัพยากรมนุษย์ในทุกประเทศจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่รัฐของประเทศต้องคำนึงถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย เป็นต้น ซึ่งต่างก็ได้มุ่งเน้นถึงการพัฒนาศักยภาพของตนเองเป็นสำคัญ โดยเชื่อว่าหากทรัพยากรมนุษย์ของประเทศตนมีคุณภาพแล้ว การปฏิบัติการใดๆ ก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในที่สุด

ความหมายของการสร้างสรรค

พจนานุกรม อังกฤษ - ไทย (ฉบับใหม่) (เขียนชัย เอี่ยมวรเมธ. (บก.), ๒๕๔๑) ได้ให้ความหมายของการสร้างสรรคไว้ว่า หมายถึง

๑. การปั้น (ขึ้น) การสร้างสรรค การสร้าง การประพันธ์ การแต่ง การเกิด (ความวุ่นวาย) การมอบบรรดาศักดิ์ การพระราชทานยศ การพระราชทานบรรดาศักดิ์: Creation of peers การแต่งตั้งบรรดาศักดิ์ วงศ์ตระกูลสูงศักดิ์ใหม่เพิ่มขึ้น (เป็นวิธีการอีกอย่างหนึ่งที่รัฐบาลอังกฤษใช้มาพิชิตการขัดขวางของสมาชิกวุฒิสภา)

*รองคณบดีฝ่ายวิชาการและอาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

๒. สิ่งสร้างสรรค์ ผลงานทางประดิษฐ์ ผลงานทางด้านการประพันธ์ (หมายถึงผลงานทางศิลปะ วรรณคดี หรือเสื้อผ้าอาภรณ์)

๓. สรรพสิ่งในสากลโลก จักรวาล

๔. การสร้างโลก ("คัมภีร์" คริสต์ศาสนา)

การสร้างสรรค หมายถึง การกระทำ หรือกระบวนการของการสร้างสรรค์ อันเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะ หรือความสามารถพิเศษ เช่น การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ วรรณกรรม (Jonathan, ๑๙๙๕)

การสร้างสรรค หมายถึง (Ruse, ๑๙๙๘)

๑. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมอันยิ่งใหญ่

๒. สรรพสิ่งและจักรวาล

๓. ผลงานของมนุษย์ หรือผลงานอันเกิดจากสมองของมนุษย์

เป็นส่วนหนึ่งของจินตนาการ เช่น การสร้างสรรค์ผลงานของนักกวี นักศิลปะ นักออกแบบ นักประพันธ์ และนักแสดง เป็นต้น

การสร้างสรรค หมายถึง การกระทำ การปฏิบัติการ หรือการสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษ บางประการ หรือหลายๆ ประการ ที่แตกต่างไปจากการสร้างหรือการกระทำโดยทั่วๆ ไป กล่าวคือ ต้องแสดงถึงความเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่ซ้ำแบบใครหรือไม่เคยมีปรากฏมาก่อน แสดงถึงลักษณะบุคลิกภาพที่บ่งบอกถึงแบบฉบับ หรือต้นฉบับเฉพาะตน แสดงถึงความเป็นอิสระจากกฎเกณฑ์ จารีตประเพณี กรอบความคิด ทฤษฎี ลัทธิทั้งปวง ต้องเป็นสิ่งที่มีความหมายทางปัญญา จิตใจ และมีประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ สามารถแสดงออกในสิ่งที่จิตต้องการปรารถนาหรือหยั่งรู้โดยอิสระ มีพลัง และแสดงออกซึ่งประสบการณ์การสั่งสมทางความคิดจินตนาการอันหลากหลายทิศทาง สามารถเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ท่ามกลางความแตกต่างให้เป็นเอกภาพเดียวกันได้ การสร้างสรรค์จึงมิใช่การลอกแบบสิ่งที่ตาเห็น สิ่งที่อยู่ได้ยิน หรือสิ่งที่กายสัมผัส มิใช่การคิด การกระทำใดๆ ที่ตกอยู่ภายใต้

ความสำคัญของการสร้างสรรค์

ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าการสร้างสรรค์นั้นมีความสำคัญยิ่งต่อปัจเจกบุคคล สังคม และประเทศ เพราะจะเป็นปัจจัยชี้วัดตัวหนึ่งถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศนั้นๆ ในที่นี้ได้สรุปความสำคัญของการสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

๑. ทำให้สิ่งที่เป็นความเชื่อ ความศรัทธา ความรู้ทั้งหลายทั้งปวง การสื่อกาพย์วจนและแสดงความเป็นสถานะแห่งศาสตร์มากยิ่งขึ้น มีเหตุปัจจัยที่กระจ่างชัดและทำให้ศาสตร์สาขาต่างๆ ได้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น เช่น มนุษย์ในอดีตไม่เชื่อว่าวิธีการหรือหนทางที่จะได้มาซึ่งความร้อน แสงสว่าง จะมีเพียงการนำหินมาเคาะกัน หรือนำไม้มาเสกกันเท่านั้น ไม่เชื่อว่าดวงจันทร์จะไกลเกินกว่าความสามารถของมนุษย์ที่จะไปถึงได้ ความกล้าหาญ การรู้จักตั้งข้อสงสัย ตั้งคำถาม การแสวงหาของมนุษย์ ได้ทำให้มนุษย์ค้นพบสิ่งใหม่ที่ก้าวหน้ามาตลอดทุกยุคทุกสมัย

๒. การสร้างสรรค์นำมาซึ่งสิ่งใหม่ ที่เอื้อต่อการดำรงวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคความสมัย นำมาซึ่งความสะดวกสบาย ความคล่องตัว ตลอดจนความมีประสิทธิภาพในการดำเนินการใดๆ ของมนุษย์มากขึ้น อาทิเช่น ผลิตภัณฑ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

๓. ผลผลิตอันเกิดจากการสร้างสรรค์ สามารถก่อให้เกิดมูลค่าที่สามารถสร้างสถานะด้านเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่งคั่ง มั่นคง มีความก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศมากยิ่งขึ้น

๔. การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านศิลปะ เป็นตัวบ่งชี้ชัดเจนถึงความต่างในศักยภาพทางสมองระหว่างมนุษย์กับสัตว์เดรัจฉานทั่วไป เป็นผลผลิตที่สามารถยืนยันสอพบทานและยอมรับในคำกล่าวที่ว่า "มนุษย์คือผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ" ได้เป็นอย่างดี

๕. ณ ที่แห่งใดมีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ก็สามารคาดหวังได้ว่า ณ ที่แห่งนั้น ย่อมเปี่ยมอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสิทธิเสรีภาพ ผู้คนมีอิสระภาพและประเทศชาติมีประชาธิปไตย

การสร้างสรรค์ได้มีความสำคัญต่อการพัฒนาของทุกประเทศ และภาวะการสร้างสรรค์ของทรัพยากรมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยอาศัยเครื่องมือที่สำคัญคือ การศึกษา การศึกษาของประเทศจะต้องเอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในการที่จะพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่พร้อมด้วยทักษะ ความรู้ และปัญญาอย่างแท้จริง มิใช่การพัฒนาเพียงแต่ทักษะเทคนิค และการท่องบ่นท่องจำอย่างที่กระทำกันมา ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาใดๆ ทั้งสิ้น

ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า มนุษย์ คือทรัพยากรอันดับแรกที่สำคัญที่สุดที่ทุกประเทศต้องเร่งรัดพัฒนาให้มีคุณภาพ โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เมื่อทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพทั้งด้านทักษะ ความรู้ความสามารถและสติปัญญาแล้ว ความคิดในเชิงสร้างสรรค์ (creative thinking) ก็จะมีบังเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก

อาวี สุทธิพันธ์ (๒๕๓๒) ได้ให้ทรรศนะต่อความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า คือ ความสามารถของมนุษย์ทุกคน ในอันที่จะสร้าง คิด ประดิษฐ์ผลิตผลใหม่ด้วยวิสดุ วิธีการ ตามความต้องการของตนและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากการฝึกฝนปฏิบัติ จากการทดลอง สม่่าเสมอ จากประสบการณ์ตรงของมนุษย์ ซึ่งทำให้เกิดการค้นพบและการประดิษฐ์สิ่งใหม่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จากข้อนิยามข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ นอกจากจะก่อให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้นแล้วยังต้องมีคุณค่ามีประโยชน์ทั้งต่อตนเอง สังคม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบข้างอีกด้วย การแสดงออกเพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่าแสดงออกจึงมีอาจเพียงพอสำหรับผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้เปี่ยม

ด้วยปัญญา โดยเฉพาะบัณฑิตทั้งหลาย เพราะการศึกษาทุกระดับของ ประเทศคือการลงทุน แม้จะเห็นผลในระยะยาว แต่ก็คุ้มค่าหากการลงทุน ไปนั้นไม่สูญเปล่า สามารถสร้างสรรค์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ที่มีพื้นฐานสำนึกต่อส่วนรวม ทั้งต่อตนเอง ชุมชนท้องถิ่น ประเทศชาติ และโลกได้

บุคลิกลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

ความแตกต่างด้านบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคลย่อมมีอยู่ เป็นธรรมดา แต่ผู้มีความคิดสร้างสรรค์ที่มีพลังในการคิดค้นการประดิษฐ์ สิ่งใหม่ขึ้นได้นั้นย่อมที่จะไม่ธรรมดาสามัญ หากแต่จะมีบุคลิกลักษณะ ที่แตกต่างจากผู้อื่นทุกๆ ไปดังต่อไปนี้

๑. เป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ แสวงหาความรู้อยู่เสมอ คือ รัก การศึกษา ค้นคว้า อ่านมาก ฟังมาก เขียนมาก ร่วมอภิปราย และ ชักถามมาก

๒. มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง เป็นความเชื่อมั่นที่มีพื้นฐาน มาจากการมีข้อมูลมากและมีคุณภาพ แต่มิใช่ความเชื่อมั่นที่มาจากความ ตี้อัน ชาติข้อมูล ชาติความรู้ที่เพียงพอ

๓. เป็นผู้มีความตระหนักในเรื่องของจินตนาการ ความเป็น เหตุผล การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว การกระทำใดๆ จึงมักจะมิมีขั้นตอนหรือกระบวนการ

๔. เป็นผู้ที่ยอมรับปัญหาในสิ่งเก่า โดยเฉพาะด้านจารีต ประเพณี ความเชื่อ จึงเป็นผู้ที่ยากต่อการถูกครอบงำ เพราะจะมอง สรรพสิ่งด้วยท่าทีที่ตั้งข้อสงสัย หรือตั้งคำถามเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ ดีกว่า

๕. เป็นผู้รักที่จะแสดงออกซึ่งความรู้สึกอารมณ์ ความคิดของ ตนต่อสาธารณชน อาจจะเป็นรูปของงานเขียนเชิงวิพากษ์วิจารณ์ บทความ ผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นรูปธรรม เป็นต้น

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

การสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ เป็นการค้นหารูปทรงที่มีคุณค่า มีความสำคัญ มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการสร้างสรรค์ เป็นการปฏิบัติการที่เป็นกระบวนการ เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปทรงใหม่หรือสิ่งใหม่ทางทัศนศิลป์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์ และเป็นต้นแบบหรือต้นฉบับ (originality) ที่มีเอกภาพ

การสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ในที่นี้ จะกล่าวถึงเฉพาะในส่วนของทัศนศิลป์ประเภทจิตรศิลป์เท่านั้น ซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับการสร้างสรรค์งานศิลปะในสาขาอื่นๆ กล่าวคือ ศิลปินในฐานะผู้สร้างสรรค์ต้องมีระบบทางความคิดทางปัญญาโดยเฉพาะการเตรียมการด้านต่างๆ ที่มีความพร้อมเพียงพอและมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ผลงานที่ปรากฏออกมาจึงจะเป็นไปอย่างมีทิศทาง และบรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ผลงานที่ดีมีคุณค่าสูงนั้นจะต้องใช้ระยะเวลาและระบบขั้นตอนในการสร้างสรรค์อันยาวนานเสมอไป ตรงกันข้าม ผลงานที่ดีเด่นอาจใช้เวลาเพียงน้อยนิดในการสร้างสรรค์ก็เป็นได้ เพราะศิลปินบางท่านอาจจะมีการจัดลำดับความคิด อารมณ์ความรู้สึกตลอดจนการเตรียมการด้านต่างๆ ไว้ภายในจิต และพร้อมที่จะแสดงออกมาโดยฉับพลันทันที อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการศึกษาเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้เริ่มต้น ควรที่จะศึกษาใฝ่รู้ในกระบวนการสร้างสรรค์ของศิลปินด้วย มิใช่ชื่นชมเพียงผลลัพธ์ที่ปรากฏเป็นผลงานเท่านั้น ซึ่งในทางวิชาการศิลปกรรม สามารถที่จะจำแนกแยกแยะถึงขั้นตอน หรือกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ได้ดังนี้

๑. แรงบันดาลใจ (Inspiration)

เป็นขั้นตอนแรกที่ศิลปินได้พบเห็นวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือที่คิดฝันจินตนาการขึ้นเอง กล่าวคือ เป็นการรับสัมผัสสิ่งเร้าจากภายนอกและหรือภายในจิต ทำให้ศิลปินเกิด

ความประทับใจ สนใจในสิ่งนั้นๆ ตัวอย่างเช่น ศิลปิน ก. ได้ตระเวนเที่ยวชมตึกชาวัต โบสถ์ วิหาร และสถานโบราณวัตถุต่างๆ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง ทำให้ศิลปินผู้นี้เกิดความพึงพอใจ สนใจในความงดงามของโครงสร้างสถาปัตยกรรมไทย ภาพผนังโบสถ์ อันเป็นลักษณะเฉพาะพร้อมกันนี้ยังได้พินิจเห็นจิ้งหะของแสงและเงาที่สาดส่องตกทอดบนผนังภายใต้โครงสร้างสถาปัตยกรรมไทยอันงดงามยิ่งนั้น ทำให้ศิลปิน ก. ได้ศึกษาเรียนรู้ในสิ่งดังกล่าวด้วยประสบการณ์ตรง ก่อให้เกิดการครุ่นคิดพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ที่ปรากฏดังกล่าวอย่างละเอียดลุ่มลึกและก่อให้เกิดความประทับใจมากยิ่งขึ้น อันเป็นต้นเหตุแห่งแรงบันดาลใจให้กับศิลปิน ก. ในการที่จะสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ต่อไป ขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นตอนของการปะทะระหว่างโลกภายในกับโลกภายนอก หรือการรับรู้การสัมผัสทางความรู้สึกอารมณ์ที่มีต่อสรรพสิ่ง เป็นขั้นตอนของความรู้สึก อารมณ์ เป็นภาพลักษณ์ที่ปรากฏในสมอง แต่ยังเป็นนามธรรม

๒. แนวความคิด (Conception)

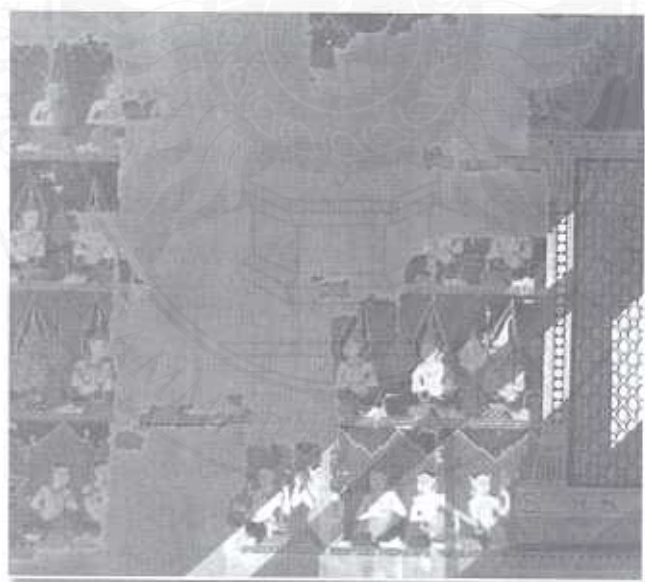
ในการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ ขั้นตอนแนวความคิดถือเป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์ เป็นการพินิจพิจารณากลับกรองสิ่งที่ศิลปินสนใจหรือประทับใจเป็นพิเศษว่าสิ่งๆ นั้นคืออะไร อะไรคือสิ่งที่ตัวเองพึงพอใจในสิ่งนั้นๆ มันอยู่ตรงไหน มีลักษณะและมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร ให้ผลทางความรู้สึกอารมณ์ความคิดในแง่มุมใดเป็นขั้นตอนของการรู้จักเลือกสรรเอาเฉพาะส่วนที่เป็นสาระสำคัญและทรงคุณค่าที่เป็นต้นเหตุแห่งความประทับใจในสิ่งนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ศิลปิน ก. ได้พิจารณากลับกรองอารมณ์ความรู้สึกความคิดของตนเองและสามารถหาข้อสรุปได้ว่า สิ่งที่ตัวเองประทับใจจริงๆ จนทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ก็คือความงามของแสงที่สาดส่อง เล็ดลอด ตกทอดหาบบนผิววัตถุ (โครงสร้างสถาปัตยกรรม)

กรรมไทย ผนังโบสถ์ วิหาร เสา เป็นต้น) ด้วยจังหวะลีลาท่าทางต่างๆ ลักษณะของแสงที่สอดส่องเข้ามานั้น เมื่อตกกระทบบนวัตถุใดก็จะทำให้เกิดรูปร่างรูปทรง และบรรยากาศแห่งสีสันของแสงและเงาขึ้น และจะมีรูปลักษณะเป็นไปตามพื้นผิวโครงสร้างของวัตถุนั้นๆ (ภาพที่ ๑) แนวความคิดของศิลปิน ก. จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับ "จังหวะของแสงและเงา" ขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์ ที่ต้องอาศัยความคิด ความเป็นเหตุผล การรู้จักจำแนกแยกแยะข้อเท็จจริงที่ปรากฏให้เห็น

๓. ภาพร่างความคิด (Sketch idea)

ภาพร่างความคิดหรือรูปความคิดคือ ความคิดย่อยที่มีหลายๆ ด้าน หลากๆ ลักษณะ ภายใต้แนวความคิดหนึ่งๆ เป็นขั้นตอนแรกที่ศิลปินได้แสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึก และความคิดที่มีต่อวัตถุ

ภาพที่ ๑ ชื่อผลงาน: จังหวะของแสงและเงา, ศิลปิน: ปรีชา เกาทอง, เทคนิค: สีน้ำมัน, ขนาด: ๑๕๐ x ๑๗๐ ซม., ที่มา: (ศิลปากร, ๒๕๒๕, หน้า ๑๗)

หรือสิ่งเร้าอย่างเป็นรูปธรรม แต่ยังมีใช้ตัวผลงานจริงที่สำเร็จสมบูรณ์ หากแต่เป็นเพียงการร่างภาพความคิดโดยให้สอดคล้องกับแนวความคิดที่วางไว้ การร่างภาพความคิดดังกล่าว จะทำให้ความคิดย่อยซึ่งมีจำนวนมากภายใต้แนวความคิดหนึ่งจะค่อยๆ ปรากฏชัดเจนแน่นอนยิ่งขึ้น ฉะนั้นภาพร่างจึงอาจจะมีหลายภาพ หลายความคิด หรือหลายแบบที่แตกต่างกัน แม้จะอยู่ภายใต้หัวข้อ ชื่อเรื่อง หรือแนวคิดเดียวกันก็ตาม

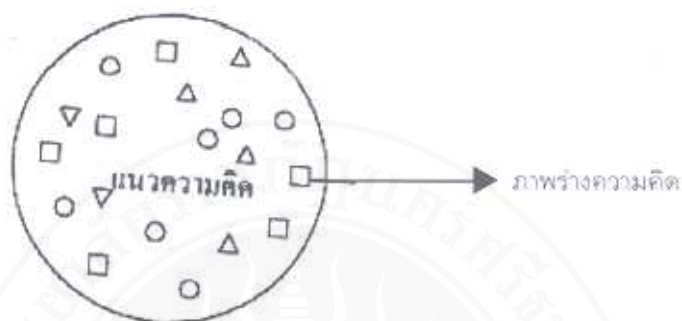
จึงกล่าวได้ว่า ภายใต้หนึ่งแนวความคิดจะประกอบไปด้วยหลายๆ ภาพร่างความคิด แต่ละภาพร่างความคิดเห็นก็จะมีรูปลักษณะที่แตกต่างกันไป ผลดีของการทำภาพร่างความคิด พอที่จะสรุปได้ดังนี้

๓.๑ ในขณะที่ศิลปินกำลังทำภาพร่างอยู่นั้น ศิลปินย่อมมีความเป็นอิสระในการที่จะคิดจะปฏิบัติในลักษณะลองผิดลองถูกได้ ขั้นตอนของการร่างภาพนั้น หากเกิดข้อเสียก็สามารถแก้ไขได้โดยง่าย ไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อการที่จะปฏิบัติเป็นผลงานที่สำเร็จสมบูรณ์

๓.๒ ทำให้ศิลปินได้รับรู้ว่า รูปร่าง รูปลักษณะจะสอดคล้องเหมาะสมกับแนวความคิด ความปรารถนาแห่งจิตใจของตนเอง และจะมีปัญหาในการถ่ายทอดเป็นรูปธรรมในผลงานจริงได้มากน้อยหรือไม่เพียงใด

๓.๓ การทำภาพร่างจำนวนมากขึ้น จะทำให้ศิลปินมีโอกาสคัดเลือกภาพร่างขึ้นที่ดีที่สุดเพื่อนำไปสร้างสรรค์เป็นผลงานจริงได้มากยิ่งขึ้น กรณีนี้จะส่งผลดีต่อคุณภาพของผลงานเป็นประการสำคัญ

๓.๔ ทำให้ศิลปินมีความคิดที่แตกกระจาย (divergence thinking) เป็นไปอย่างหลากหลายทิศทางมากยิ่งขึ้น เพราะเพียงหนึ่งแนวความคิด ศิลปินสามารถสร้างสรรค์ภาพร่างความคิดได้อย่างไม่สิ้นสุด (ภาพที่ ๒)

ภาพที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดกับภาพร่างความคิด
ในทางปฏิบัติการทัศนศิลป์

ภายใต้หนึ่งแนวความคิดหรือความคิดรวบยอด ศิลปินจะมีหลาย ๆ ภาพร่างความคิดที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไปทั้งด้านรูปแบบภายในผลงานและ/หรือรูปแบบของกรอบหรือฐานของผลงาน ศิลปินก็มีแนวความคิดเกี่ยวกับ "จังหวัดของแสงและเงา" โดยมีวัตถุหรือข้อเท็จจริงภายนอก ได้แก่สถาปัตยกรรมไทย ภาพจิตรกรรมไทย เป็นต้น เป็นจุดเริ่มต้นของแรงบันดาลใจ มีความคิดย่อยเป็นตัวแทนหรือต้นแบบของผลงานจริงที่สอดคล้องกับแนวความคิดดังกล่าว

ในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ของศิลปินนั้น ภาพร่างความคิดจะถูกแปรเปลี่ยนตัดทอน คลี่คลาย เพิ่มเติมและพัฒนาทั้งในด้านรูปแบบและรูปลักษณะ จนกว่าศิลปินจะเห็นว่าภาพร่างความคิดย่อยของตนเองได้สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกหรือแนวความคิดเป็นอย่างดีแล้ว จึงจะทำการคัดเลือกภาพร่างจากจำนวนหลายๆ ชิ้น เพื่อที่จะนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ในขั้นตอนต่อไป

๔. เทคนิคและวิธีการแสดงออก (Techniques / Method)

๔.๑ วิธีการแสดงออก เป็นขั้นตอนที่จะพิจารณาว่าภาพร่างที่ร่างไว้ในแต่ละภาพและได้คัดสรรแล้วนั้น ควรจะใช้วิธีการแสดงออกด้วยวิธีการใดจึงจะเหมาะสมสอดคล้องต้องกันและสะดวกหรือมีความ

เป็นไปได้มากที่สุดในการที่จะสร้างเป็นผลงานจริง วิธีการแสดงออกทางทัศนศิลป์ สามารถจำแนกออกได้ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ วิธีการแสดงออกแบบสองมิติ ได้แก่ วิธีการด้านจิตรกรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย เป็นต้น

๔.๑.๒ วิธีการแสดงออกแบบสามมิติ ได้แก่ วิธีการด้านประติมากรรม สถาปัตยกรรม เครื่องเคลือบดินเผา เป็นต้น

๔.๑.๓ วิธีการแสดงออกแบบสื่อผสม คือ วิธีการที่ศิลปินผู้สร้างสรรค์ได้ใช้วัสดุตั้งแต่ ๒ อย่างขึ้นไปมาผสมผสานกัน วิธีการแสดงออกเช่นนี้เป็นวิธีการที่อิสระในการเลือกใช้วัสดุ เครื่องมือ หรือแม้กระทั่งสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นต้น

๔.๒ เทคนิค คือ สื่อหรือวัสดุที่ศิลปินใช้เพื่อการแสดงออกซึ่งคุณค่าสุนทรีย์ภาพโดยตรงหรือเป็นตัวกลางในการสื่อถึงความรู้สึกอารมณ์ ความคิด จินตนาการของศิลปินเป็นสำคัญ

๔.๒.๑ ถ้าใช้วิธีการแสดงออกแบบจิตรกรรม ควรพิจารณาว่าจะใช้เทคนิคอะไรเพื่อเป็นสื่อกลางในการแสดงออก เช่น จะใช้เทคนิคสีน้ำมัน สีอะคริลิก สีน้ำ สีฝุ่น เป็นต้น

๔.๒.๒ ถ้าใช้วิธีการแสดงออกแบบภาพพิมพ์ ก็ต้องพิจารณาว่าจะใช้เทคนิคการแกะร่องลึก (intaglio) ภาพพิมพ์ผิวหูน (cameo หรือ relief engraving) ภาพพิมพ์พื้นราบ (plano graphy) เป็นต้น

๔.๒.๓ ถ้าใช้วิธีการแสดงออกแบบประติมากรรม ก็ต้องพิจารณาว่าจะใช้เทคนิคอะไร เพื่อเป็นสื่อกลางของการแสดงออก เช่น ดิน ปูน เหล็ก พลาสติก ไม้ เรซิน เป็นต้น

๔.๒.๔ ถ้าใช้วิธีการแสดงออกแบบสื่อผสม เทคนิคหรือสื่อที่ใช้แสดงออกจะสามารถเลือกสรรได้อย่างอิสระและหลากหลายไร้ข้อจำกัด อาจกล่าวได้ว่าเป็นการบูรณาการทางเทคนิควัสดุ เช่น อาจจะใช้ทั้งวัสดุประเภทสี กระดาษ พลาสติก โลหะ ไม้ เป็นต้น โดยการผสมผสานเข้าด้วยกันให้กลมกลืน และเป็นไปอย่างมีเอกภาพ

๔. การแสดงออก (Expression)

นับเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ สื่อผสม เป็นต้น การแสดงออกจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กันกับแนวความคิดที่ตั้งไว้ ไม่เช่นนั้นแล้วผลงานที่ออกมาจะมีลักษณะผิดเพี้ยนไปจากความคิดตามที่จิตปรารถนาต้องการว่าจะแสดงเรื่องเกี่ยวกับอะไร อะไรจะเป็นจุดเด่นจุดรองที่ต้องการแสดงออก และในที่สุดเป้าหมายของการสร้างสรรค์ที่ศิลปินตั้งไว้คือ ความเป็นคุณค่าสุนทรียภาพก็อาจจะคลุมเครือ ไม่ชัดเจน และด้อยคุณค่าความเป็นศิลปะไป

อย่างไรก็ตาม ภาระหน้าที่ของศิลปินในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม ในขั้นตอนสุดท้ายก็คือ การได้ปลดปล่อยหรือแสดงออกซึ่งพลังแห่งอารมณ์ ความรู้สึก จินตนาการ ความคิด พลังทางปัญญา ตามที่ได้เลือกสรรไว้แล้วอย่างทรงพลังและเป็นไปอย่างมีเอกภาพ เป็นการแสดงออกที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปลือยใจหรือจริงใจกับสิ่งที่ตนเองรู้สึก และแสดงออก หรือตรงกับที่จิตต้องการอย่างแท้จริง ผลงานที่ศิลปินได้สร้างขึ้นจะมีคุณค่ามากน้อยหรือไม่เพียงใดนั้น ผู้ชม นักวิจารณ์ศิลปะ นักวิชาการศิลปะ จะเป็นผู้ตัดสินวิพากษ์วิจารณ์ไปตามพรตนะของแต่ละบุคคล กล่าวคือ นักวิจารณ์ต้องใช้หลักการ ทฤษฎี กระบวนการมาทำการวิจารณ์ด้านต่างๆ อย่างเป็นระบบและเป็นไปอย่างมีจรรยาบรรณ อันจะเป็นผลดีต่อศิลปิน ผู้วิจารณ์ และประชาชนโดยส่วนรวม ในส่วนของประชาชนผู้สัมผัสรับรู้โดยทั่วไป ก็คงจะวิจารณ์กันไปตามพื้นฐานทางสติปัญญา อารมณ์ และความรู้สึก เท่าที่มีอยู่อย่างอิสระ และที่สำคัญคือ หากการแสดงออกทางศิลปะของบุคคลในสังคมได้รับการวิจารณ์ดังกล่าวตามมิติตรรกะอย่างใจกว้างแล้ว เชื่อว่าบรรยากาศของการรับรู้ทางศิลปะและการแสดงออกทางศิลปะคงจะพัฒนาก้าวไกลไปอีกมาก

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

ในบางครั้งศิลปิน นักศึกษาศิลปะ อาจจะเริ่มต้นด้วยการกำหนดไว้ในใจแล้วว่า จะสร้างงานประติมากรรมสักชิ้นหนึ่ง แล้วจึงไปหาสื่อที่จะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ตามขั้นตอนหรือกระบวนการดังที่กล่าวมาแล้วก็ได้ ซึ่งการกำหนดวิธีการไว้ก่อนนั้น อาจจะเป็นสิ่งกั้นขวางความคิดอันอิสระของศิลปิน นักศึกษาศิลปะ เพราะการร่างภาพความคิดของคนเรานั้นมักจะมีความเป็นอิสระโดยธรรมชาติของผู้ที่มีอายุของความเป็นศิลปินอยู่แล้ว สิ่งที่เราคิดแล้วร่างเป็นภาพขึ้นมาั้นอาจจะมีแง่มุมที่แปลกใหม่ สวยงามและมีคุณค่าน่าสนใจ แต่ไม่เป็นไปตามวิธีการที่เรากำหนดไว้ก่อนก็เป็นได้ เราจึงมองผ่านความงามนี้ไปอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปินในฐานะนักสร้างสรรค์ด้วยแล้ว ควรจะมีความเป็นอิสระในวิธีการให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้เพื่อความหลากหลายในด้านรูปทรงและเนื้อหาที่แสดงออก และคุณค่าในงานศิลปะที่หลากหลายอีกด้วย

เป้าหมายของการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งของศิลปิน ย่อมดำเนินไปอย่างมีเป้าหมาย ศิลปินย่อมรู้ว่าตัวเองกำลังทำอะไรอยู่ ทำอย่างไร และมีเป้าหมายเพื่ออะไร การปฏิบัติการทางศิลปกรรมในฐานะของศาสตร์ฯ หนึ่งอันมีแหล่งที่มาที่สามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบ จึงต้องมีกระบวนการและเป้าหมายที่เป็นไปอย่างน่าเชื่อถือ น่าชื่นชมด้วย การแสดงออกเพียงแค่นี้ให้ได้แสดงออก จึงมิใช่จะเป็นงานศิลปกรรมที่ทรงคุณค่าเสมอไป เพราะงานศิลปกรรมที่มีคุณค่าสูงนั้น ต้องบ่งบอกถึงที่มา กระบวนการพัฒนาการ และเป้าหมายที่ชัดเจน

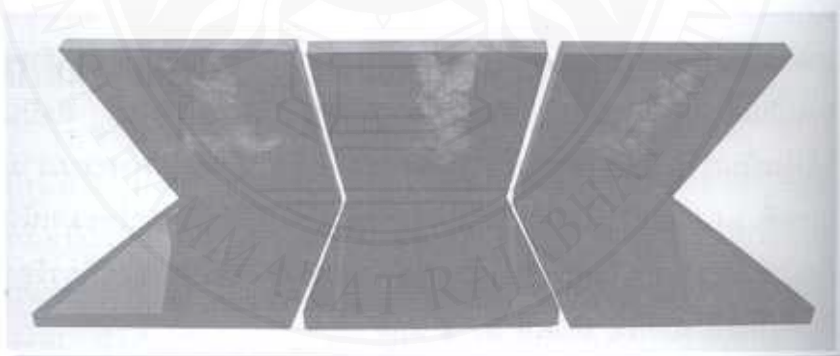
ในอดีตเมื่อกล่าวถึงคำว่า "ศิลปะ" หรือ "ศิลปกรรม" เรามักเข้าใจว่า มันคือวัตถุ หรือสิ่งที่มีคุณค่าความงามปรากฏอยู่ นิยามที่ว่าศิลปะคือ "ความงาม" จึงเป็นความคิดรวบยอดของผู้คนยุคสมัยหนึ่ง ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับไปโดยุษฎี แต่ด้วยอิสรภาพแห่งการสร้างสรรค์ของศิลปินอย่างแท้จริง พัฒนาการของศิลปกรรมไม่อาจที่จะจำกัดอยู่แค่ความงามได้อีกต่อไป เป้าหมายอันเป็นคุณค่าที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมยุคปัจจุบันได้มีความหลากหลายทิศทางมากยิ่งขึ้น ซึ่งในที่นี่สามารถจำแนกออกได้ดังต่อไปนี้

๑. การแสดงออกซึ่งคุณค่าความงาม (beauty)
๒. การแสดงออกซึ่งคุณค่าความดี (virtue)
๓. การแสดงออกซึ่งคุณค่าความจริง (truth)
๔. การแสดงออกซึ่งคุณค่าทางปัญญา (intelligence / wisdom)

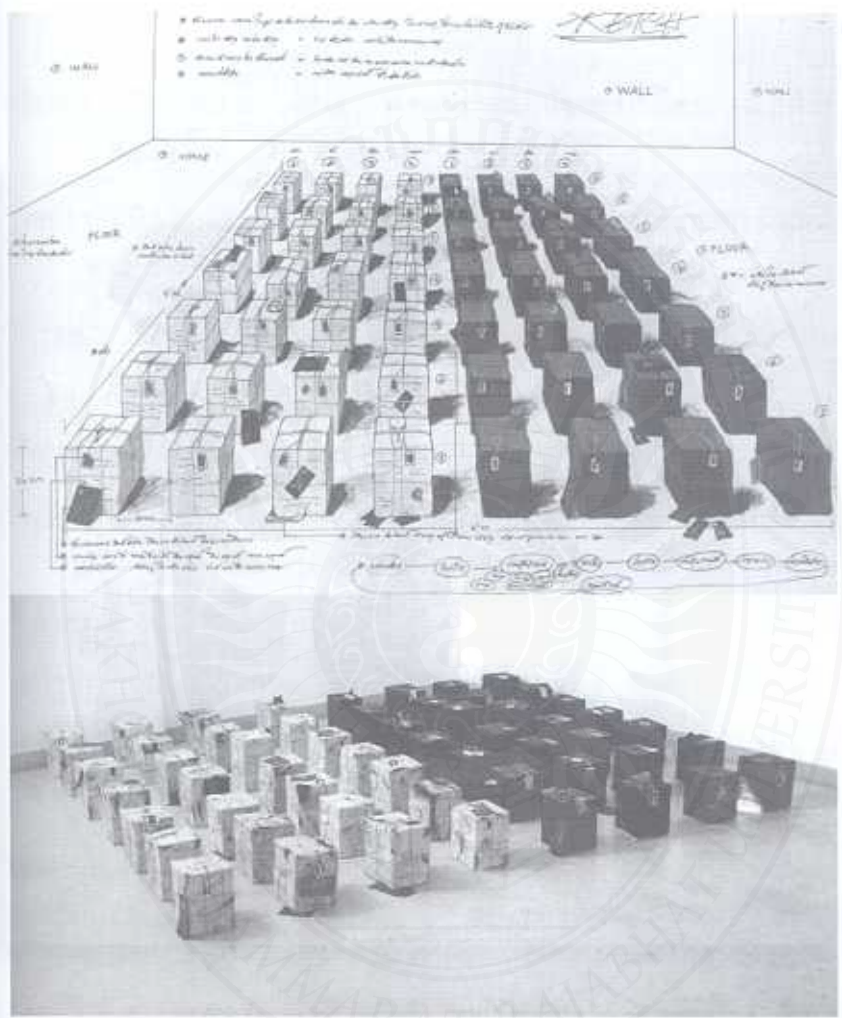
จากเป้าหมายซึ่งคุณค่าดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า ความงามเป็นเพียงเป้าหมายหนึ่งที่ศิลปินจะเลือกหรือไม่เลือกแสดงออกก็ได้ ผลงานบางชิ้นอาจจะมุ่งเน้นถึงเป้าหมายอันเป็นคุณค่าความงามเป็นหลัก เป้าหมายอื่นๆ อาจเป็นเพียงส่วนประกอบ ตัวอย่างจากภาพผลงานชื่อ จันทบุรี ศิลปินได้มุ่งเน้นการแสดงออกซึ่งเป้าหมายสูงสุด คือ ด้านคุณค่าความงาม (ภาพที่ ๓) และในปัจจุบันได้มีศิลปินหลายท่านได้แสดงออกโดยมุ่งเน้นถึงเป้าหมาย คือ ด้านคุณค่าทางปัญญา ความคิด ซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับความงามเลยก็ได้ (ภาพที่ ๔, ๕ และ ๖).

ภาพที่ ๓ ชื่อผลงาน: จันทบุรี, ศิลปิน: ประยูร สุคุตชาชู, เทคนิค: สีน้ำมัน, ธีม: (สุชาติ เภาทอง ๒๕๓๗, หน้า ๓)

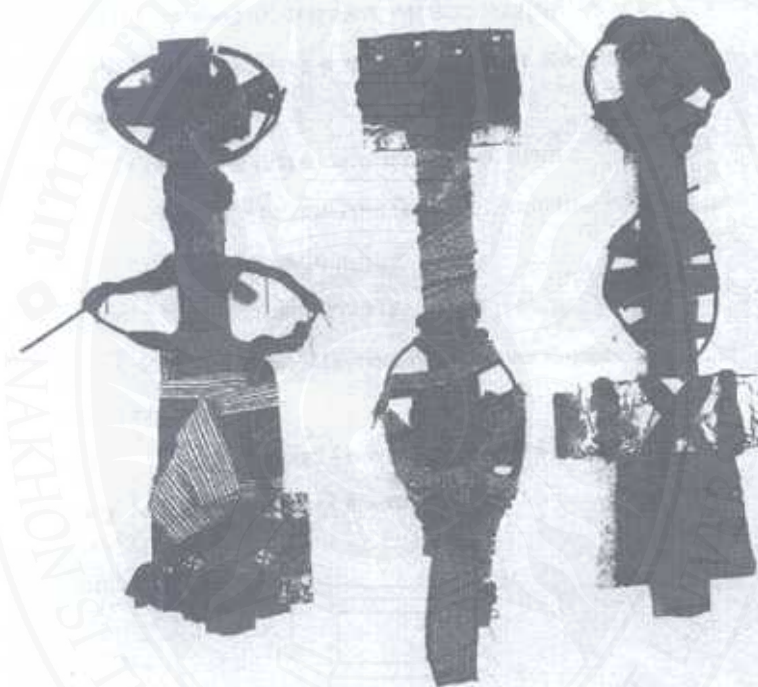

ภาพที่ ๔ ชื่อผลงาน: ผลสะท้อนความเป็นมนุษย์จากสามกล่อง (Three Boxes of Men and Their Reflection), ศิลปิน: อารยา ราชกรัรจำเวญสุช, เทคนิค: สีผสม, ธีม: (อภิวัฒน์ โปษยานนท์, ๒๕๓๗, หน้า ๒๗)

ภาพที่ ๔ ชื่อผลงาน: สวนแห่งสาระชีวิต (จิตใจ, เคลื่อน, สองกันยา, ครั้งทีหนึ่ง),
 ศิลปิน: วิโรจน์ เกียรติยุทธชาติ, เทคนิค: การจัดวาง, ขนาด: ๕๐๐ x ๖๐๐ x ๕๐ ซม., ที่มา: (วิโรจน์ เกียรติยุทธชาติ, ๒๕๓๗, หน้า ๓๔-๓๕)

ภาพที่ ๖ ชื่อผลงาน: ๓ คนที่เชียงใหม่, ศิลปิน: วิโชค มุกดามณี,
 เทคนิค: พลาสติก ทราย ผ้า ไม้ เหล็ก, ขนาด: ๑๒๐ x ๑๐๐ ซม.,
 ที่มา: (มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๗, หน้า ๓๐)

เอกสารอ้างอิง

เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (๒๕๔๑). **พจนานุกรม อังกฤษ - ไทย** (ฉบับใหม่ พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.

พระธรรมปิฎก. (๒๕๓๙). **การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ: การศาสนา.

วิโรจน์ เกียรติยุทธชาติ. (๒๕๓๗, มีนาคม). สารแห่งสาระชีวิต. *Art Record in Thailand*. ๑(๓), ๓๔ - ๓๕.

ศิลปิน, กรม. (๒๕๒๙). **ศิลปิน เล่ม ๕**. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง.

ศิลปิน, มหาวิทยาลัย. (๒๕๓๗). **จินตภาพไทย**. นิทรรศการศิลปกรรม ครั้งที่ ๑๑ ของอาจารย์คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและ ภาพพิมพ์.

อารี สุทธิพันธุ์. (๒๕๓๒). **ทัศนศิลป์และความงาม**. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ.

Ruse, H. C. (๑๙๘๘). **Oxford Student's Dictionary of Current English**. London: Oxford University press.

Jonathan, C. (๑๙๙๕). **Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English** (๕ th ed). New York: Oxford University press.

